

Analysis of the Formation Grounds of Corruption-Causing Platforms in Tehran Municipality

Alireza Karimi¹ | Salahedin Ghaderi² | Behzad Hemati³

1. Corresponding author, Department of Sociology, Faculty of Literature and Human Sciences, Khwarazmi University, Tehran, Iran. Alireza.karimi@khu.ac.ir

2. Department of Sociology, Faculty of Literature and Human Sciences, Khwarazmi University, Tehran, Iran. salahedin.gh@khu.ac.ir

3. Department of Sociology, Faculty of Literature and Human Sciences, Khwarazmi University, Tehran, Iran. behzadhemati69@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 26 February 2022

Received in revised form: 17 November 2022

Accepted: 08 January 2023

Published online: 11 April 2023

Keywords:

Administrative Corruption, Administrative System, Tehran Municipality, Thematic Analysis, Grounds for the Formation of Corruption.

ABSTRACT

Corruption is regarded as one of the most significant issues in urban management. The need to investigate administrative corruption in the municipality of Tehran stems from the fact that the occurrence of multiple corruptions over the past few years has eroded public confidence in this organization and, as a result, the entire political-social system of the country. The purpose of the present investigation was to identify the causes of administrative corruption in Tehran Municipality.

This article was written using an inductive approach and the thematic analysis method. Additionally, semi-structured interviews were conducted with 30 municipal administrators and corruption experts. Purposive sampling is used as the sampling method. Open coding, axial coding, and selective coding were utilized to code the gathered data.

As a result of the coding and analysis, ten factors of network communication and chain relationships, inefficiency, deviation in the monitoring systems, the confusion of the administrative system, insufficiency of laws, lack of scientific and practical will to fight corruption, corrupt organizational culture, incomplete information system, vulnerable subsistence system, normalized corruption, and corruption-prone financial system have been identified as specific factor contributors.

The themes identified in the occurrence of corruption are centered on a general axis, namely "corrupt organizational structure," which has resulted in the creation of a culture of corruption within the Tehran municipality organization and the reproduction of corruption within its organizational context.

Cite this article: Karimi, A.R; Ghaderi, S. & Hemati. B. (2023). Analysis of the Formation Grounds of Corruption-Causing Platforms in Tehran Municipality. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 12 (1),187-202. <https://doi.org/10.22059/jisr.2023.336431.1269>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jisr.2023.336431.1269>

تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری بسترهای فسادزا در شهرداری تهران

علیرضا کریمی^۱ | صلاح‌الدین قادری^۲ | بهزاد همتی^۳۱. نویسنده مسئول، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: alireza.karimi@khu.ac.ir۲. گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: salahedin.gh@khu.ac.ir۳. گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: behzadhemati69@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	فساد یکی از مسائل مهم مدیریت شهری است. ضرورت بررسی فساد اداری در نهاد شهرداری تهران این است که بروز فسادهای گوناگون در چند سال گذشته منجر به این شده است که اعتماد عمومی به این سازمان و به تبع آن کل نظام سیاسی-اجتماعی کشور خدشه‌دار شود. پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل زمینه‌ساز فساد اداری در شهرداری تهران انجام شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۷	این مقاله با رویکرد استقرایی و براساس روش تحلیل تماتیک انجام شده و برای این منظور با ۳۰ نفر از مدیران شهرداری و متخصصان حوزه فساد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفته است. برای انتخاب آن‌ها نیز از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است و داده‌های گردآوری‌شده با روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی کدگذاری و تحلیل شده‌اند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۸/۲۶	براساس کدگذاری‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته، ۱۰ زمینه ارتباطات شبکه‌ای و روابط زنجیره‌ای فسادزا در شهرداری، ناکارآمدی، ضعف و انحراف در سیستم‌های نظارتی، نظام اداری ناکارآمد و مستأصل شهرداری، نارسایی قوانین، نبود اراده علمی و عملی در مبارزه با فساد، فرهنگ سازمانی فسادزده، نظام اطلاعاتی ناقص، نظام معیشتی آسیب‌پذیر، فساد عادی‌سازی شده و نظام مالی مستعد فساد، از زمینه‌های خاص رخداد فساد اداری در شهرداری تهران شناخته شده‌اند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۸	مضامین و زمینه‌های شناسایی‌شده در بروز فساد حول یک محور کلی‌تر یعنی «ساختار سازمانی فسادزا» گرد هم می‌آیند که سبب ایجاد فرهنگ فساد در سازمان شهرداری تهران شده است که نتیجه آن بازتولید فساد در بستر سازمانی شهرداری تهران است.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱/۲۲	
کلید واژه‌ها:	
فساد اداری، نظام اداری، شهرداری تهران، تحلیل تماتیک، زمینه‌های بروز فساد.	

استناد: کریمی، علیرضا؛ قادری، صلاح‌الدین و همتی، بهزاد (۱۴۰۲). تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری بسترهای فسادزا در شهرداری تهران. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱۲(۱)، ۱۸۷-۲۰۲. <https://doi.org/10.22059/jisr.2023.336431.1269>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران. © نویسندگان.

DOI: <https://doi.org/10.22059/jisr.2023.336431.1269>

۱. مقدمه و طرح مسئله

فساد اداری با تأثیرات مخرب بر بخش خصوصی، بر کیفیت نهادها و تأثیرات تحریف‌آمیز بر رشد اقتصادی کشور فشاری را تحمیل می‌کند (پلگرینی و گرلاخ، ۲۰۰۴). پدیده فساد و جرم اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران مانند کشورهای دیگر، جزء مسائل کلان نظام تدبیر امور (حکمرانی) است. در تأیید مناسب‌نبودن وضعیت فساد اداری در کشور می‌توان به دو دسته از شواهد اشاره کرد؛ یکی وضعیت ذهنی یعنی ادراک از فساد اداری در ایران و دیگری وضعیت عینی این مسئله، یعنی میزان فسادهای مالی صورت‌گرفته، مجرمان و پرونده‌های قضایی. در وجه ذهنی و ادراک از فساد باید گفت براساس گزارش سالیانه سازمان شفافیت بین‌الملل در سال ۲۰۱۹ ادراک ایرانیان از فساد رتبه ۱۴۶ را از میان ۱۸۰ کشور دارد (گزارش سالیانه سازمان شفافیت بین‌الملل^۱، ۲۰۱۹). در وجه عینی نیز فساد در سه دهه اخیر در داخل کشور یکی از مسائل مهم و مناقشه‌برانگیز بوده است که در دو وجه علمی و سیاسی-قضایی می‌توان به آن اشاره کرد. در وجه علمی براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در دو دهه اخیر ۳۰۵ پژوهش علمی در زمینه مبارزه با فساد اداری انجام شده است که بیشترین آن‌ها در دهه ۱۳۹۰ بوده است. در وجه سیاسی-قضایی نیز افزایش پرونده‌های متعدد کلان فساد مالی در طول حداقل یک دهه گذشته جامعه را دچار معضلات و پیامدهای متعدد منفی مادی و معنوی کرده است. باید اشاره کرد در مجتمع ویژه رسیدگی به جرائم اقتصادی که در سال ۱۳۹۸ افتتاح شد، در بازه زمانی یک‌ساله از زمان افتتاح مجتمع ویژه، در مجموع ۱۸ هزار و ۲۳۹ فقره پرونده به این مجتمع وارد و ۲۴۵ هزار و ۸۲۰ دقیقه وقت رسیدگی انجام شده است (خبرگزاری ایرنا، ۱۵ فروردین ۱۴۰۰).

بعد از بیان وجود فساد در سطح کلی باید اشاره کرد در سطح شهرداری‌ها نیز فساد یکی از مسائل مهم مدیریت شهری است. در واقع باید گفت ترسیم و تصویر کلی وضعیت شهرداری از نظر سلامت اداری پایه راهبردهای مبارزه با فساد و ارتقای سلامت در نظام خدمات عمومی است؛ در حالی که در چندین سال گذشته شاهد بروز فسادهایی در شهرداری^۲ و نقض نظام خدمات و سلامت اداری در آن هستیم. این نهاد با بودجه سالیانه (سال ۱۴۰۰)، حدود ۵۰۰ هزار میلیارد ریال^۳ دارای شرایط مالی خاص و گردش مالی گسترده‌ای است که امکان بروز تخلفات خرد و کلان زیادی را فراهم می‌کند. همچنین شهرداری تهران ۲۲ سازمان، ۲۴ شرکت تابعه و ۱۲ مرکز و ستاد دارد^۴ که بروکرسی وسیعی را فراهم آورده و نیازمند بررسی مکانیسم‌های عملکردی خاص آن‌ها است.

در وجهی کلان‌تر نیز باید بیان کرد ضرورت بررسی فساد اداری در نهاد شهرداری تهران این است که بروز فسادهای گوناگون در چند سال گذشته به این منجر شده است که اعتماد عمومی به این سازمان و به تبع آن کل نظام سیاسی-اجتماعی کشور خدشه‌دار شود. این امر هم اعتماد و سرمایه اجتماعی را به اضمحلال می‌کشاند و هم کارایی و اثربخشی نهاد شهرداری را کم می‌کند که هریک از این موارد در پژوهش‌های خاصی مدنظر قرار گرفته‌اند.^۵ در بیانی کلی باید گفت مدیریت شهری در معنای خاص آن یعنی شهرداری هنگامی می‌تواند از کارایی و بهره‌وری مناسبی برخوردار باشد که اعتماد شهروندان را به‌منزله سرمایه اجتماعی کسب کند، اما میزان این اعتماد به مدیریت شهری و شهرداری در تهران در سطح پایینی قرار دارد (حاجیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۵)؛ بنابراین پژوهش حاضر با توجه به ماهیت خاص آن از دو وجه اکتشافی و کاربردی می‌تواند مهم باشد؛ زیرا در وجه اکتشافی آگاهی‌یافتن از

1. <https://www.transparency.org/en/press>

۲. در چند سال گذشته فسادهای کلانی در شهرداری تهران (سال ۱۳۹۶) و فساد در شهرداری تهران املاک نجومی (سال ۱۳۹۵) معادل ۲۲۰۰ میلیارد تومان گزارش شده است (مبتنی بر گزارش رسمی سازمان بازرسی کل کشور به شماره نامه ۱۵۰۴۹/۸۶) و...

۳. بودجه سال ۱۴۰۰ شهرداری تهران و شرکت‌های تابع آن.

۴. پرتال شهرداری تهران، سازمان‌ها، شرکت‌های تابع و ستادها، ۱۴۰۰.

۵. رجوع شود به عابد جعفری و همکاران، ۱۳۹۸؛ آقازاده و همکاران، ۱۳۹۷؛ عباس‌زاده واقفی و همکاران، ۱۳۹۶؛ حقیقتیان و همکاران، ۱۳۹۵؛ زاهدی و همکاران، ۱۳۸۸؛ رفیع‌پور، ۱۳۸۶.

زمینه‌ها و فرایندهای خاص بروز فساد اداری در شهرداری تهران و پیامدهای آن هم برای نظام سازمانی شهرداری تهران و هم نظام اداری کشور بسیار مهم و درخور توجه است و همچنین نتایج حاصل می‌تواند برای کاهش فساد اداری در ساختار سازمانی شهرداری تهران استفاده شود. سؤالات محوری پژوهش عبارت‌اند از اینکه مهم‌ترین شاخص‌های فساد اداری کدام‌اند، مهم‌ترین زمینه‌های تسهیلگر فساد اداری در شهرداری تهران کدام‌اند و گونه‌ها و ابعاد فساد اداری در شهرداری تهران و مصادیق آن کدام‌اند.

۲. پیشینه پژوهش

به دلیل محدودیت حجم مقاله تنها به ذکر چند پژوهش اکتفا و تلاش شده است پژوهش‌هایی که در چند سال اخیر صورت گرفته‌اند ذکر شوند. پژوهش عابدی جعفری و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد نیاز مادی، نبود پایبندی شرعی، پایبندی‌نداشتن به ارزش‌های اخلاقی، احساس بی‌عدالتی، جامعه‌پذیری نامناسب، میزان ارتباط با ارباب‌رجوع، ریسک‌پذیری و فرصت بروز فساد از عوامل اصلی تمایل فردی به فساد اداری در سطح شهرداری تهران هستند. پژوهش فیض‌آبادی و علائی (۱۳۹۷) در مراکز درمانی شهرداری تهران حاکی از آن است که شفافیت سازمانی بر کاهش بروز فساد اداری تأثیر مثبت و معناداری دارد. پژوهش آقازاده و همکاران (۱۳۹۷) نشان می‌دهد در سطح فردی، عوامل فردی درونی شامل پایبند نبودن به دین، پایبندی‌نداشتن به اخلاق و ریسک‌پذیری و در سطح سازمانی، عوامل پیشگیرانه شامل اطلاع‌رسانی و فرهنگ ضد فساد و مناسب‌بودن سازوکارهای نظارتی در بروز فساد در شهرداری‌ها نقش دارند. عباس‌زاده واقفی و همکاران (۱۳۹۶) در رتبه‌بندی علل بروز فساد اداری در شهرداری تهران، اولویت اول را به عوامل فردی، اولویت دوم را به عوامل سازمانی و اولویت سوم را به عوامل محیطی دادند. نتایج پژوهش امیری و همکاران (۱۳۹۴) نشان می‌دهد نمره سلامت جامع شهرداری تهران در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. براساس پژوهش فردوسی‌پور (۱۳۹۳) هشت منفذ بروز فساد اداری در شهرداری منطقه ۲ تهران شامل درز اطلاعات حساس برای افراد خاص، سامانه‌های نظارتی نیازمند نظارت، سیستم حقوق و دستمزد ناعادلانه، درآمد ناسالم، نظام ارتقای شغلی آسانسوری، تعریف نادرست امنیت شغلی و اخلاق عمومی پنهان‌شده و حرص تمام‌نشده‌ی انسان است. پژوهش تاج‌الدین و اجاقی (۱۳۹۲) دو راه‌کار اصلی برون‌رفت از فساد اداری در شهرداری تهران را شامل ایجاد ساختار سازمانی مستقل برای ستاد ارتقای سلامت اداری شهرداری تهران و همچنین استفاده از چرخه بهبود مستمر دمی‌نگ به‌منزله مدلی پویا برای ارتقای سلامت اداری با استفاده از دو رویکرد ساختاری و فرایندی می‌داند. یافته‌های پژوهش زاهدی و همکاران (۱۳۸۸) حاکی از آن است که عوامل کیفیت زندگی کاری، فردی، درون‌سازمانی، برون‌سازمانی و فرهنگی بر میزان فساد اداری در شهرداری مؤثر است.

براساس پژوهش توماسو جومونی (۲۰۲۱) افشای فساد در شهرداری‌های ایتالیا سبب کاهش مشارکت رأی‌دهندگان در انتخابات و تقلیل اعتماد عمومی به بدنه نظام سیاسی شده است. پژوهش دیمیتریس باتزیلیس (۲۰۱۹) نشان می‌دهد شهرداری‌ها در یونان به‌منزله مهم‌ترین نهاد درگیر با مردم نقشی اساسی در شکل‌دهی به اعتماد عمومی و ایجاد سرمایه اجتماعی برای یک نظام سیاسی دارند و به موازات بروز تخلف و فساد در شهرداری نوعی بی‌میلی سیاسی و بی‌اعتمادی به نظام سیاسی پیش می‌آید؛ از این‌رو به نقش حساس شهرداری‌های، نحوه عمل و تأثیرگذاری آن‌ها بر زندگی سیاسی اجتماعی اشاره دارد. نتایج پژوهش مسانیا (۲۰۱۵) در شهرداری کیگوما نشان می‌دهد ریشه فساد در شهرداری‌ها به وضعیت فرهنگی-اجتماعی جامعه و وضعیت اقتصادی-سیاسی دولت‌ها برمی‌گردد. پژوهش سابلیکا (۲۰۱۲) در شهرداری ماروندر در ماشونالند نشان می‌دهد چالش اصلی در بخش بروز فساد مربوط به بخش سیستم خرید و سیستم برگزاری مناقصات است؛ از این‌رو تحریم اشخاص حقوقی در بیشتر موارد به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند

تدارکات که در آن شرکت‌ها به‌جای افراد سعی می‌کنند مزیت‌های ناروا از راه فساد کسب کنند، امری بازدارنده در بروز فساد تلقی می‌شود.

در مقام نقد و بررسی پژوهش‌های پیشین و ارتباط این پژوهش‌ها با تحقیق حاضر باید گفت در پژوهش‌های پیشین که با رویکرد قیاسی و روش کمی صورت گرفته‌اند، تلاشی برای اثبات فرضیه‌های موجود بوده و به شرایط خاص سازمان شهرداری و متغیرهای سازمانی خاص این نهاد در بروز فساد توجه چندانی نشده است. در پژوهش‌های صورت‌گرفته با رویکرد استقرایی و روش کیفی به‌شکل مناسب‌تری به نقش عوامل خاص سازمان شهرداری توجه شده است؛ با این حال بررسی تمام بخش‌های سازمان با رویکرد اکتشافی که می‌تواند بسترهای بروز فساد را نمایان کند کمتر مدنظر قرار گرفته است؛ بنابراین با توجه به این نکات در پژوهش حاضر به این نقاط حساس با نگاهی دقیق‌تر توجه شده و اکتشافی عمیق‌تر صورت گرفته است.

۳. ملاحظات نظری

با توجه به اینکه پژوهش حاضر مبتنی بر رویکرد اکتشافی براساس منطق استقرایی است، استفاده از نظریات و رویکردهای مذکور در روند اجرایی پژوهش تنها با هدف ایجاد حساسیت نظری برای محقق است تا بتواند مسئله فساد اداری را از زوایای متعددی بنگرد و با دیدی جامع به شناخت مسئله بپردازد. رویکرد وبری درباره فساد دو نکته مهم را ارائه می‌کند: ۱. چشم‌اندازی برای تحلیل اشکال نظام‌مند فساد که دارای ویژگی «شبکه تعاملات متقابل» است و جایی است که فساد و علل آن در زمینه وسیع‌تری از شکل خاصی از سلطه و حکومت شخصی واقع می‌شود. ۲. مفهوم نظم قانونی-عقلانی که پایه و اساس درک صریح و روشن از فساد را شکل می‌دهد و سوءاستفاده از قدرت عمومی برای نفع شخصی و انحراف از نظم مشروع در قلب مفهومی آن واقع شده است (دوگراف و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲-۷۲).

دورکیم ناپهنجاری را به وجود کنترل‌ها ربط می‌دهد و شکست این کنترل‌ها به جرم منجر می‌شود. او به‌ویژه به موقعیت‌هایی توجه می‌کند که در آن ظهور آرزوهای کنترل‌نشده به جرم منتهی می‌شود. هرگاه ناپهنجاری در جامعه وجود داشته باشد، کنترل‌ها شروع به ناپدیدشدن می‌کنند (رابرتسون، ۱۳۷۴: ۲۶۱). مرتون نیز مانند دورکیم از دیدگاه کارکردگرایی به جرم می‌نگرد و انحراف را نتیجه بی‌تعادلی در نظام اجتماعی می‌داند. وی نابسامانی را به تعادل‌نداشتن میان اهداف تأییدشده اجتماعی و وسایل مورد تأیید برای نیل به آن‌ها نسبت می‌دهد (همان: ۲۷۲). نظریه‌های رهیافت کنترل اجتماعی که از اساس در امتداد اندیشه دورکیم هستند، بر این باورند که وقتی کنترلی بر افراد وجود ندارد احتمالاً انحراف آن‌ها نیز بیشتر است. به‌طور کلی باید گفت اندیشه مرکزی رویکرد کنترل اجتماعی بر این است که انحراف نتیجه کنترل‌های غیرمؤثر است. از این منظر می‌توان گفت کنترل اجتماعی شامل سازوکارهایی است که جامعه به‌کمک آن‌ها تسلط خود را بر افراد اعمال و از این راه آن‌ها را وادار می‌کند با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه هم‌نوا باشند (کوزر و روزنبرگ، ۱۳۸۵: ۱۰۶). دورکیم معتقد است اساس کنترل اجتماعی در تفکر فرد در برابر تکالیف اخلاقی است که فرد را وامی‌دارد به اطاعت از یک قاعده تن دهد (همان: ۱۰۸). تراویس هیرشی، از نظریه‌پردازان کنترل اجتماعی، بر این باور است که برای بزه‌کار شدن فرد نیازی به عوامل انگیزشی نیست. انسان‌ها اگر به حال خود واگذار شوند به‌خودی‌خود امکان ضد اجتماعی شدن در آن‌ها بیشتر خواهد شد (هرشی، ۱۹۶۹: ۱۶). او بر این اعتقاد است که کج‌رفتاری زمانی واقع می‌شود که پیوند میان فرد و جامعه

ضعیف باشد یا گسسته شود. هرشی معتقد است چهار عنصر اصلی سبب پیوند فرد و جامعه می‌شوند. این حلقه‌های چهارگانه عبارت‌اند از: وابستگی^۱ (پیوستگی اجتماعی)، تعهد^۲ (ملتزم به قواعد اخلاقی)، درگیری (درآمیختگی) و اعتقاد^۳ (باورمندی) (همان: ۱۸). در دیدگاه بی‌سازمانی اجتماعی سه نوع عمده بی‌سازمانی شامل بی‌هنجاری، ستیز فرهنگی و اختلال وجود دارد. در وضعیت بی‌هنجاری مقرراتی وجود ندارد که تعیین کند چگونه باید رفتار کرد. در وضعیت ستیز فرهنگی، حداقل دو مجموعه مقررات متضاد وجود دارند که چگونگی رفتار را معین می‌کنند. در چنین وضعیتی کنشگران با عمل کردن به یک مجموعه از هنجارها از دیگر مجموعه‌های هنجاری تخلف می‌کنند. اختلال حالت دیگری از ستیز فرهنگی است و زمانی روی می‌دهد که مقررات وجود دارد، اما همنوایی به آن‌ها پاداش تعهدشده را تأمین نمی‌کند یا برعکس به مجازات ختم می‌شود (رابینگتن و وایرگ، ۱۳۸۲: ۵).

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر براساس رویکرد پارادایمی در حوزه پژوهش کیفی قرار دارد و راهبرد پژوهش استفاده از تحلیل تماتیک است. به لحاظ هدف نیز باید گفت این پژوهش درصدد اکتشاف است. شیوه گردآوری داده‌های پژوهش، مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته است. همچنین برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده از روش‌های کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی که اشتراوس و کربین (۱۳۹۰) مطرح کرده‌اند، استفاده شده است. فرایند کدگذاری به این شکل بود که ابتدا مصاحبه‌ها چندین بار مطالعه و بازبینی و در مرحله کدگذاری باز، مفاهیم درون مصاحبه‌ها براساس ارتباط با موضوعات مشابه درباره فساد طبقه‌بندی شدند. نتیجه این مرحله، تقطیر و خلاصه کردن انبوه اطلاعات کسب‌شده از مصاحبه‌ها به درون مفاهیم و دسته‌بندی‌هایی است که در موضوعات مرتبط با هم مشابه بودند. در گام بعدی که کدگذاری محوری است، رابطه بین مقوله‌های تولیدشده (در مرحله کدگذاری باز) بررسی شد تا با بسط ارتباط میان مقوله‌ها یکی از آن‌ها گسترش یابد. درنهایت در مرحله کدگذاری انتخابی زمینه‌ها و دسته‌بندی‌های اصلی به‌صورتی نظام‌مند با هم مرتبط شدند که در این راه چندین بار با دسته‌بندی‌های دیگر در ارتباط قرار گرفتند و تأیید اعتبار شدند. درنهایت زمینه‌های بروز فساد در قالب تم‌ها یا مضامینی خاص و فراگیر شناسایی و تحلیل شدند.

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش مدیران شهرداری تهران و همچنین مطلعان و متخصصان حوزه فساد بودند که برخی از آن‌ها خارج از شهرداری تهران حضور داشتند. انتخاب افراد برای انجام مصاحبه براساس نمونه‌گیری هدفمند بود. مبنای هدفمندی انتخاب افرادی بود که در پست‌های تخصصی مدیریتی قرار داشتند و همچنین استفاده از متخصصان حوزه فساد که بیشترین اطلاعات را در این باره داشتند. بعد از مصاحبه با ۳۰ نفر داده‌های جمع‌آوری‌شده به اشباع رسید و نکته جدیدی اضافه نشد.^۴ جدول ۱ مشخصات مصاحبه‌شوندگان را نشان می‌دهد.

1. Attachment
2. Commitment
3. Belief

۴. این حالت زمانی رخ می‌دهد که داده‌های بیشتری که سبب توسعه، اصلاح، بزرگ‌شدن یا اضافه‌شدن به نظریه موجود می‌شود در تحقیق وارد نشود. در این شرایط، داده‌های جدیدی که وارد تحقیق می‌شود، طبقه‌بندی موجود را تغییر نمی‌دهد یا پیشنهادی برای ایجاد طبقه جدید ارائه نمی‌کند؛ یعنی درواقع به گفته اشتراوس و کربین (۱۳۹۰) این دسته‌بندی‌ها هستند که به اشباع می‌رسند.

جدول ۱. مشخصات افراد مصاحبه‌شده در پژوهش

ردیف	تحصیلات	رشته تخصصی	سن	ردیف	تحصیلات	رشته تخصصی	سن
A1	فوق لیسانس	مدیریت دولتی	۴۰	A16	دکتری	حسابداری	۴۸
A2	دکتری	علوم سیاسی	۵۰	A17	فوق لیسانس	رفاه اجتماعی	۴۹
A3	دکتری	برنامه‌ریزی شهری	۴۸	A18	دکتری	حسابداری	۵۱
A4	فوق لیسانس	مدیریت آموزشی	۵۲	A19	دکتری	برنامه‌ریزی شهری	۵۴
A5	فوق لیسانس	مدیریت	۵۱	A20	فوق لیسانس	حسابداری	۴۸
A6	دکتری	اقتصاد	۴۹	A21	دکتری	برنامه‌ریزی شهری	۴۷
A7	دکتری	برنامه‌ریزی شهری	۵۲	A22	دکتری	اقتصاد	۵۷
A8	دکتری	مدیریت آموزشی	۴۹	A23	فوق لیسانس	مهندسی عمران	۴۶
A9	دکتری	عمران	۵۳	A24	دکتری	مدیریت دولتی	۴۶
A10	دکتری	جامعه‌شناسی	۵۰	A25	دکتری	علوم سیاسی	۵۹
A11	فوق لیسانس	رفاه اجتماعی	۴۲	A26	دکتری	جامعه‌شناسی	۵۱
A12	فوق لیسانس	اقتصاد	۴۴	A27	دکتری	اقتصاد	۴۹
A13	فوق لیسانس	مهندسی مخابرات	۴۸	A28	فوق لیسانس	حسابداری	۵۳
A14	دکتری	اقتصاد	۵۸	A29	دکتری	حقوق	۵۰
A15	دکتری	مدیریت دولتی	۵۲	A30	دکتری	حسابداری	۴۹

۵. یافته‌های پژوهش

پس از تحلیل مصاحبه‌های پژوهش و استخراج مضامین از مصاحبه‌ها باید گفت فساد در نظر مصاحبه‌شوندگان دو تعریف حداکثری و حداقلی دارد. در تعریف حداکثری با ملاک قراردادن حقوق شهروندان به‌منزلهٔ مبنای قضاوت، هر نوع تصمیمی که سبب تضییع حقوق شهروندان شود، مصداق فساد است. نگاه حداقلی در تعریف فساد به‌گونه‌ای است که فساد را فعالیت برخلاف قوانین و مقررات، خارج از ضوابط عمل کردن یا سلیقه‌ای عمل کردن می‌داند. تعاریف به‌دست‌آمده در این پژوهش از فساد در وجه علمی مبتنی بر استفاده از مناصب عمومی برای منافع شخصی یا به عبارت دیگر استفاده از موقعیت رسمی، درجه یا وضعیتی عمومی از سوی متصدی یک منصب برای منافع شخصی خود است. می‌توان سه شاخص کلی برای فساد را از محتوای مصاحبه‌ها به‌دست آورد که عبارت‌اند از: تضییع حقوق شهروندان، تخلف از قوانین و هدررفت منابع.

در این راستا مواردی مانند سوءاستفاده از موقعیت در راستای تحقق منافع شخصی، رعایت‌نکردن قانون، امضاهای طلایی برای اشخاص، صدور مجوزهای غیرقانونی، ثبت‌نکردن مرادفات مالی به‌صورت شفاف، تبانی میان مدیران و پیمانکاران و ناظران و پیمانکاران، تخلف در صدور مجوز ساخت‌وسازها، هدردادن منابع و اموال شهرداری در روند طرح‌های تحقیقاتی، فساد در واگذاری پروژه‌های کلان عمرانی و خدماتی، دیر وصول‌شدن مطالبات و تسویه‌حساب‌های پرداختی و دریافتی و پارتی‌بازی در استخدامی‌ها و انتصابات مواردی از فساد هستند. در جدول ۲ مضامین استخراجی زمینه‌ساز و تسهیلگر بروز فساد اداری در شهرداری تهران بررسی شده است.^۱

۱. با توجه به محدودیت حجم مقاله در جداول ذکرشده تنها برخی جملات پایه آورده شده است که مربوط به کدگذاری باز هستند.

جدول ۲. زمینه‌سازها و تسهیلگرهای بروز فساد اداری در شهرداری تهران

مضامین (کدگذاری انتخابی)	کد محوری	جملات پایه‌ای
۱. ارتباطات شبکه‌ای و روابط زنجیره‌ای فسادزا در شهرداری	<ul style="list-style-type: none"> - شبکه ارتباط غیررسمی در سازمان شهرداری - رابطه‌مداری به‌جای شایسته‌سالاری - تبعیض‌های درون‌سازمانی شهرداری - روند انتصابی مدیران در شهرداری - سیستم ارتقای سلیقه‌ای - مداخله سیاسی در امور و عزل و نصب‌ها 	<p>وجود روابط غیرمعارف شغلی میان شاغلان و مراجعان/ پارتی‌بازی و در نظر گرفتن روابط یا سمت افراد فاسد/ متصل‌بودن برخی نیروهای فاسد به افراد بانفوذ/ استفاده مدیر یا کارمند از لابی‌گری برای حل مسائل کاری/ ایجاد گروه‌های پنهانی از سوی مدیران/ واگذاری مناقصه‌ها به تیم‌های پشت پرده/ باندبازی و تشکیل شبکه در راستای ارتقای پست/ ارتقای سلیقه‌ای/ انتصاب گروهی/ بی‌توجهی به تخصص در ارتقای مدیریتی/ نبود برنامه در سیستم ارتقا/ عضو تیم بودن سبب اصلی ترقی است/ جذب در شهرداری تهران براساس سلیقه و صلاحدید افراد</p>
۲. ناکارآمدی، ضعف و انحراف در سیستم‌های نظارتی (ضعف نظارت ذی‌نفعان بر فرایند انجام امور)	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف سیستم نظارتی یکپارچه شهرداری - مبتنی بر اصول علمی - وسع‌بودن دایره نظارتی بخش‌های نظارتی - نظارت‌نکردن بر سامانه‌های اطلاعاتی در واحدهای تابع - توسعه‌نیافتگی سیستم‌های نرم‌افزاری و فناوری اطلاعات در سازمان - کندبودن روند فرایند رسیدگی به تخلفات در امور اجرایی 	<p>نبود اعمال نظارت سیستماتیک/ نبود نظارت یکپارچه در واحدهای تابع/ ضعف وجود نظارت و ارزیابی در بخش املاک/ پایین‌بودن نظارت در بخش خصوصی مرتبط با سازمان/ غیرالکترونیکی بودن سامانه‌های ثبت و نبود نظارت بر آن‌ها/ نقطه‌ای‌بودن نظارت و فراگیر نبودن/ ضعف در انتشار اطلاعات تسهیل‌کننده نظارت/ نبود ارتقای اطلاعات نظارتی/ گسترده‌بودن دایره نظارت و ناتوانی دستگاه نظارتی در پوشش کامل/ محدودبودن دایره عمل نهاد نظارتی/ نداشتن روند اجرایی مصوب در بحث نظارت یکپارچه/ نیازمندی به سامانه‌های اجرای نظارت الکترونیکی/ عملکرد کند و برخوردهای فصلی با تخلفات/ نداشتن عملکرد نظارتی براساس پروتکل علمی پذیرفته‌شده و مؤثر/ نیاز به گسترده‌کردن دستگاه نظارت سازمان برای پوشش دقیق و کامل/ پیش‌بینی و تدوین قوانین نظارتی علمی</p>
۳. نظام اداری ناکارآمد و مستأصل شهرداری	<ul style="list-style-type: none"> - بی‌اعتمادی کارمندان به سلامت سیستم و کارایی واحد نظارتی - بروکراسی زاید اداری و طولانی و مشکلات فراوان فرایند کار - ناکارآمدی سیستم ارزیابی عملکرد سازمانی (سیستم پاداش و تنبیه) - تمرکز بیش از اندازه قدرت و اختیارات و وسع‌بودن دامنه اختیارات برخی مدیران - نبود شایسته‌سالاری به‌منزله مخل عدالت توزیعی و مشوق فساد 	<p>نبود سیستم‌های دقیق نظارتی و تعارفات اداری معمول/ سیستم غلط لایه‌های نظارتی/ نبود نهادهای نظارتی کارآمد/ بازرسی و حراست ضعیف/ کنترل‌نکردن مسئولان ذی‌ربط/ امکان جابه‌جایی اتوبوسی مدیران در مناصب/ دخالت فراتر از دایره عملکرد مدیران/ بی‌اعتمادی به ماهیت و فلسفه سازمان/ فروپاشی اعتقاد به سلامت نظام اداری/ دخالت مدیران در امور سازمان‌های تابع/ استقلال نداشتن بخش ارزیابی سازمان/ گستردگی بخش اداری و بخش‌نامه‌ای سازمان/ کاغذبازی و بروکراسی گسترده/ ملال‌آوردن بخش صدور مجوزها و واگذاری‌ها/ ارزیابی عملکردی غیرمنطقی و سیستم پاداش‌دهی غیرعلمی</p>
۴. نارسایی قوانین	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف نظارت بر اجرای درست قوانین - ضعف در قوانین بازدارنده ساختاری - اجرای قوانین با در نظر گرفتن سلیقه شخصی - ابهام‌زدایی از قوانین شهرداری و تصویب قانونی جامع و شفاف - در دسترس نبودن قوانین و اطلاع‌رسانی شفاف قوانین به کارکنان و مردم - رصد نکردن مداوم ساختار و قوانین شهرداری برای شناسایی و حذف گلوگاه‌های فساد - ضعف در شفافیت قوانین بازدارنده ساختاری 	<p>کارشناسی نکردن هنگام وضع قوانین و مقررات/ ابهام در قوانین و مقررات و به تبع آن وجود منافذ فساد آن‌ها/ نهادینه نشدن قوانین بازدارنده/ اعمال سلیقه شخصی و نبود عملکرد قانونی/ سست‌بودن قوانین ساختاری بازدارنده/ تفسیرپذیر بودن قوانین و عملکرد تشخیصی/ اعمال تبعیض میان کارکنان برخلاف قانون/ اعمال قوانین بدون در نظر گرفتن به‌خطرآفتادن موقعیت فردی خاص/ نبود عام‌گرایی در اجرای قوانین و دستوری‌بودن/ نبود قوانین جزایی کارآمد در سازمان/ تساهل در اجرای قوانین/ ابهام در روند اجرایی قوانین و روند اجرای مصوبات/ عمل براساس برخی قوانین عین قانون شکنی است/ مجریان قوانین در عملکرد قاطعیت ندارند/ نبود میل و علاقه برای شناسایی قوانین تخلف‌پذیر و حذف گلوگاه‌های فساد/ عملکرد برخلاف مصوبات تعیین‌شده/ نبود شفافیت عملکردی/ انتشار نیافتن مصوبات اجرایی/ تعارض منافع در قوانین مصوب در سال‌های گذشته/ نبود شفافیت در قوانین و مصوبات و نحوه تصویب و اجرایی شدن آن‌ها/ قوانین موجود در</p>

جملات پایه‌ای	کد محوری	مضامین (کدگذاری انتخابی)
<p>سازمان شهرداری هر عملی را امکان‌پذیر می‌کند.</p> <p>نبود استراتژی علمی و اجرایی مقبول در مبارزه با فساد/ استفاده نکردن از الگوهای اجرای موفق تجربه کشورهای پیشگام/ تنها حرف مبارزه با فساد است/ در راستای کشف و شناسایی تخلف و فساد، مدیریت عملی و اجرایی وجود ندارد/ نبود فناوری‌های شناسایی و ضعف آن‌ها و کشف فساد با تحلیل داده‌ها/ نبود ساختار و الگوی پایش و ارزیابی عملکرد مدیران و بخش‌های فسادزا/ متعددی بودن زمینه‌های بروز فساد/ موقوف کردن مبارزه با فساد به بعد از وقوع فساد/ ضعیف بودن ارزیابی فرهنگ سازمانی برای کنترل سازمانی افراد/ نداشتن برنامه علمی به منظور بالابردن مقاومت افراد در برابر تخلف/ وفور بخش‌های تخلف‌زا/ نبود اراده عملی و علمی در کنترل گلوگاه‌های فساد/ هرچند اصولی برای کنترل گلوگاه‌های فساد طرح شده است، در مقام عمل سخت اجرا می‌شود/ نبود ضمانت اجرای تأثیرگذار در مقابله با فساد/ سیاست‌ها و برنامه‌های مبارزه با فساد موردی و دفعی/ اقدامات مبارزه و کنترل فساد در بیشتر موارد کیفری است تا پیشگیرانه/ نامناسب بودن اقدامات انضباطی و تنبیهات</p>	<p>کد محوری</p> <p>– حاکم نبودن نگاه علمی در مبارزه با فساد – پایش و مانیتور کردن نقاط فسادزا و آسیب‌پذیر و مراقبت ویژه از آن‌ها – نداشتن رویکرد پیشگیرانه در مبارزه با فساد – وفور فرصت‌های فساد – مسدود کردن نفوذ فساد به صورت تدریجی در افراد – مناسب‌سازی اقدامات انضباطی و تنبیهات علیه اعمال فاسدزا</p>	<p>۵. نبود اراده علمی و عملی در مبارزه با فساد</p>
<p>جامعه‌پذیری ضعیف کارکنان و ضعف در تقویت فرهنگ سازمانی/ درگیری و مشکلات زیاد افراد شاغل در سازمان و نبود روند حمایتی از سوی سازمان/ کاهش اعتماد به سازمان/ اولویت منافع شخصی به منافع سازمان/ درک جو آلوده به فساد سازمان در میان کارمندان و مدیران/ پیشگیری از شیوه‌های اعمال فاسد درون سازمان و آگاهی‌بخشی و آموزش لازم به کارکنان در این باره (برای مثال ایجاد شیوه‌های اطلاع‌رسانی داخلی برای معرفی افراد فاسد و حمایت از نظام فاش‌سازی)/ ضعف در تدوین نظام جامع سلامت/ وجود پیشنهاد غیرمعتاد برای انجام کارهای اداری ارباب‌رجوع</p>	<p>– ضعف در اعتماد نهادی – تعهد سازمانی ضعیف – ترجیح منافع فردی بر منافع سازمانی – جو سازمانی آلوده به فساد – ضعف در تبعیت از قواعد اخلاق کاری</p>	<p>۶. فرهنگ سازمانی فسادزده</p>
<p>نقص نظام جامع اطلاعاتی دروازه ایجاد فساد/ ضعف در سامانه‌های اطلاعاتی جامع و دقیق/ سنجش نحوه خدمات‌رسانی حوزه‌های مختلف به وسیله سنجش‌های آماری/ مشخص کردن وضعیت نیروهای اجرایی ستادی و غیرستادی/ مهیا نبودن بخش‌های متعدد برای اجرای نظارت یکپارچه/ مانع‌تراشی در سامان‌مند شدن برخی نهادهای سازمان/ روند اعطای پرونده‌های دستی و بدون سامانه الکترونیکی/ عملکرد برخلاف روند سامانه‌ها از سوی واحدهای تابع/ ضعف در نظارت شهرداران بر روند اطلاع‌رسانی به شهروندان و وجود پرده‌پوشی/ ضعف در نگاه سیستماتیک به مقوله شفافیت همه‌جانبه/ کنترل آثار منفی حوزه‌های غیرشفاف بر حوزه‌های شفاف/ ضعف در سامانه جامع منابع انسانی است.</p>	<p>– ضعف سیستم‌های اطلاعاتی کشف فساد در سازمان – ضعف در بانک‌ها و سامانه‌های اطلاعاتی – ضعف شفافیت در ساختار اطلاعات اداری – ضعف شفافیت در عملکردهای اداری – نگاه جزیره‌ای به شفافیت و نبود شفافیت ساختاری</p>	<p>۷. نظام اطلاعاتی ناقص</p>
<p>توجه به نیازهای رفاهی، فرهنگی و اجتماعی کارکنان/ ارتباط صحیح و سالم میان رؤسا و کارکنان/ عادلانه کردن حقوق و مزایای کارکنان در بخش‌های مختلف/ تأمین حداقل نیازهای اولیه یک فرد براساس هرم نیازهای مازلو/ تأمین مالی مناسب کارمند مطابق با میزان سواد، کارایی و توان/ بالابردن سطح معیشت مدیران و کارکنان متناسب با تورم جامعه/ توجه به مشکلات مالی پرسنل/ پایین بودن دستمزد کارکنان و مدیران با توجه به نوع کار در شهرداری/ تطابق نداشتن دستمزد با هزینه‌های زندگی/ اطمینان نداشتن مدیران از تداوم، ثبات شغلی و وسوسه فساد/ نبود عدالت توزیعی و تلاش برای جبران عدالت/ مدیران عاقبت‌طلب و پول‌پرست</p>	<p>– وضعیت نامطلوب اقتصادی و معیشتی کارکنان – شرایط ناپایدار اقتصادی کارکنان و مدیران – بی‌ثباتی، نبود امنیت شغلی و ترس افراد از تأمین‌نشدن مالی و اقتصادی در آینده نزدیک – زیاده‌خواهی و طمع – نبود عدالت توزیعی در پرداخت حقوق، مزایا و پاداش‌ها</p>	<p>۸. نظام معیشتی آسیب‌پذیر</p>
<p>فروریزی اعتماد اجتماعی و اعتماد عمومی به شهرداری/ دیگر انگ و برچسب مفسد بودن برای کسی ذلت و خواری نیست/ اگر اختلاس بیشتر باشد، ارج و قرب و احترام فرد بیشتر</p>	<p>– عرفی شدن فساد در مدیریت – نبود فشار اجتماعی بر فساد</p>	<p>۹. فساد عادی‌سازی شده</p>

مضامین (کدگذاری انتخابی)	کد محوری	جملات پایه‌ای
	<ul style="list-style-type: none"> - ارزش یافتن فساد در چند سال اخیر - عادی شدن فساد در نظام اداری ایران 	<p>می‌شود/ سهم‌خواهی مدیران/ روتین شدن فساد به دلیل سهولت ارتکاب و پیگیری نکردن/ نبود فشار اجتماعی بر عاملان و مفسدان/ روند کند و بی‌اثر کنترل‌های بیرونی/ نبود دغدغه فساد در نتیجه عادی شدن آن برای مردم/ فساد در جامعه شاید به یک باور تبدیل شده است/ شرط اجرای امور بسته بودن به فساد/ اباب رجوع فساد را قضیه نهادینه شده می‌داند/ رواج ارزش‌های مصرف‌گرایانه و اشرافی سبب کاهش قبح فساد/ مهار سخت فساد در نتیجه ارتکاب چندین ساله/ عادی شدن برخی فسادها در نظر برخی مدیران</p>
۱۰. نظام مالی مستعد فساد	<ul style="list-style-type: none"> - شفافیت‌نداشتن در مراودات مالی شهرداری - برون‌سپاری‌های مبهم در واگذاری‌ها - نبودن شفافیت مالی مدیران در دوره تصدی منصب - نظام تخصیص و توزیع بودجه غیرشفاف - تقویت نظارت بر روند و نحوه مصرف بودجه و مرحله‌بندی آن 	<p>دریافتی‌ها و پرداختی‌های مالی غیرشفاف/ ورودی و خروجی مالی غیرشفاف/ اختلاف فاحش آمار و ارقام مالی ارائه‌شده/ ارقام دقیق تراکم‌فروشی در تهران مشخص نیست/ ضعف سامانه‌های فعال املاک شهرداری/ دیربده‌دیر به‌روز شدن اطلاعات/ واگذاری‌های بدون حساب و کتاب و حتی بدون گزارش و پیگیری/ ابهام در پرداخت به پیمانکاران/ ضعف در استقلال کامل شهرداری از لحاظ تأمین منابع مالی و هزینه‌کرد آن/ انجام هزینه با طی تشریفات و چرخه داخلی بدون نظارت خارجی/ گزارش‌های مالی و پرداختی مخدوش در واگذاری‌ها/ واگذاری بخش بیشتر مناقصات و پروژه‌ها به برخی شرکت‌های خاص/ انحصارگرایی در واگذاری‌ها و همکاری‌ها/ تطابق‌نداشتن بودجه ابلاغی در ابتدای سال و بودجه نهایی</p>

براساس یافته‌های حاصل از فرایند استخراج مضامین که در جدول ۲ به آن‌ها اشاره شده است، می‌توان مهم‌ترین زمینه‌های تسهیلگر فساد در شهرداری تهران را به ده زمینه دسته‌بندی کرد. مضمون اول وجود ارتباطات شبکه‌ای و روابط زنجیره‌ای فسادزا در شهرداری است که بستر بروز تخلفات و قانون‌گریزی‌های متعددی را فراهم می‌کند که در نهایت به بروز فساد اداری منجر می‌شوند. چنان‌که از نظر مصاحبه‌شوندگان نیز می‌توان این ارتباطات شبکه‌ای و روابط زنجیره‌ای فسادزا در شهرداری میان مدیران و کارمندان میانی را مسبب بروز فساد اداری دانست:

«معاونان، مدیران، پیمانکاران و ناظران شرکت‌ها در بیشتر موارد با هم در تبانی و هماهنگی کامل هستند و فساد سازمان‌دهی شده اتفاق می‌افتد و همه در آن سهم خواهند بود A18». «برخی مدیران به‌واسطه شکل‌دادن شبکه‌ای از روابط، گروه‌های پنهانی ایجاد می‌کنند که سبب می‌شود در بسیاری از قراردادها، مناقصه‌ها و... افراد حاضر در تیم آن‌ها برنده این امور باشند A3». «باندبازی، تشکیل شبکه و عضو شبکه‌بودن سبب ارتقا و انتصاب است و ارتقای مدیران بیشتر از آنکه ناشی از برنامه و تخصص باشد بسته به سلیقه مدیران ارشد است A1». «وجود مدیران سفارشی و درگیر شدن در مأموریت‌های خاص یکی از مواردی است که شهرداری در چند سال اخیر با آن مواجه شده است و نتیجه آن آوردن مدیران سیاسی و بی‌تخصص است که شاهد آن بوده‌ایم که فساد در بخش‌های عمرانی بعد از این داستان بیشتر شده است A9».

مضمون دوم، ناکارآمدی، ضعف و انحراف در سیستم‌های نظارتی است. براساس نظریه‌های رهیافت کنترل اجتماعی یکی از زمینه‌های بروز اشکال گوناگون فساد اداری در شهرداری تهران ناشی از ضعف در نظام کنترلی و نظارت در این سازمان است. «نظارت سیستماتیکی که در مناطق شهرداری اعمال می‌شود در واحدهای تابع اعمال نشده است A11». «نظارت و پایش برون‌سازمانی و درون‌سازمانی با معیارهای علمی و عملی و ارائه عملکرد سالانه به مقامات و افکار عمومی لازمه کنترل فساد است. شناسایی بستر و نظارت بر گلوگاه‌هایی که می‌تواند منشأ ایجاد فساد باشد، چه در قوانین و دستورالعمل‌ها و چه در فرایندهای اجرایی و نیز بستن آن‌ها، به‌گونه‌ای که مدیر یا مسئولی نتواند از آن‌ها سوءاستفاده کند A17».

سومین مضمون نظام اداری ناکارآمد و مستأصل شهرداری است. این مضمون کدهای محوری مختلفی دارد که از مهم‌ترین آن‌ها باید به بروکراسی زاید اداری و دایره قدرت مدیران و حوزه اختیارات آن‌ها اشاره کرد.

«بروکراسی حاد بخش اداری سازمان و نبود سیستم کارآمد انجام امور اداری در سایه وضعیت پیچیده امور اداری نه‌تنها روند کاری را به شدت به تعویق می‌اندازد، بلکه همین وضعیت زمینه‌ساز بروز فساد است A13». «یکی از بنیان‌های فساد در هر جامعه مدیران و مسئولان فاسد و به عبارتی مافیای قدرتی هستند {...} برخی مدیران فراتر از دایره مدیریتی خود عمل می‌کنند و در عزل و نصب‌ها دخالت دارند. مدیران ارشد شهرداری علاوه بر مدیریت بخش تابعه خود در سایر امور سازمان هم دخالت می‌کنند؛ مثلاً بسیاری از پروژه‌ها به آشناهای مدیران واگذار می‌شود A24».

چهارمین مضمون شناسایی شده نارسایی قوانین است. مسئله اساسی در شهرداری تهران این است که ارتباط با قوانین رصد و پایشی برای شناسایی گلوگاه‌های فساد و روزهایی که در قوانین وجود دارد و سبب فساد هستند صورت نمی‌گیرد. وجه منفی دیگر در این عرصه اطلاع‌رسانی نامناسب از ضوابط و مقررات شهری به‌ویژه در امور مربوط به شهرداری است که سبب سوءاستفاده از قوانین می‌شود. این موضوع در پژوهش علاءالدینی و پورمیرغفاری (۱۳۹۷: ۴۳) نیز تأکید شده است.

«اگر بخواهیم ریشه فساد را بزیم، باید تعهد به قانون و شفافیت را بالا ببریم. در نظام اداری ما، جایگاه‌ها، باند‌ها، نظارت‌نداشتن قانون یا لجام‌گسیختگی بیش از کنترل قانون، سبب فساد می‌شوند، هر چه به سمت تساهل قانون پیش برویم، فساد خودش را بیشتر نشان می‌دهد A16».

پنجمین مضمون یا عامل شناسایی شده تسهیلگر بروز فساد اداری نبودن اراده علمی و عملی در مبارزه با فساد است. این مضمون بر پایه پایش علمی و عملی نقاط فسادزا و مناسب‌سازی اقدامات انضباطی علیه اعمال فسادزا است.

«واقعیت امر این بوده که تلاشی برای شناسایی به‌موقع گلوگاه‌های فساد رخ نداده است و همواره شاهد موکول کردن مبارزه با فساد به بعد از وقوع فساد بوده‌ایم. چنین رویکردی دردی را دوا نمی‌کند A3». «در طول حداقل یک دهه گذشته تلاشی اجرایی و عملی برای شناسایی محل‌های بروز فساد رخ نداده است که ثمری داشته باشد. حرکت‌های جسته و گریخته‌ای با هدف سیاسی رخ داده، اما نتیجه نداشته است A18».

ششمین مضمون فرهنگ سازمانی فسادزده است که دارای کدهای محوری ضعف در اعتماد نهادی، تعهد سازمانی ضعیف، ترجیح منافع فردی بر منافع سازمانی، جو سازمانی آلوده به فساد و ضعف در تبعیت از قواعد اخلاق کاری است.

«بیش از یک‌سوم پاسخ‌گویانی که تجربه مراجعه به شهرداری تهران در یک سال گذشته را داشته‌اند، اذعان کرده‌اند که برای انجام کارشان از آنان درخواست غیرمعارف شده است. براین اساس برای مقابله با این وضعیت لازم است با توسعه طرح شهرداری الکترونیک، سطح تماس مستقیم کارکنان و مردم را کاهش داد A15». «فرهنگ سازمانی ایجادشده در شهرداری در این چند ساله الگوهای رفتاری فسادگونه را ترویج داده است که ناشی از عملکرد مدیران نالایق بوده و همین امر اعتماد سازمانی را کاهش داده است A14».

هفتمین مضمون شناسایی شده نظام اطلاعاتی ناقص است. یکی از عوامل تسهیلگر فساد در شهرداری نگاه‌های دوره‌ای و مقطعی به مسئله کنترل فساد و شفافیت است. اقدامی برای رصد و کنترل فساد مؤثر و مفید است که مداوم و از همه مهم‌تر جامع و فراگیر باشد. اقدامات دوره‌ای و رصدهای جزیره‌ای تنها با هدف سیاسی یا برای جلب‌توجه است و این امر در جریان مصاحبه‌ها به‌منزله بستر تسهیلگر بروز فساد مدنظر بود.

«آنچه در بخش سامانه‌های اطلاعاتی و شفافیتی مهم است، این است که باید بعد از هر دوره همت و تلاش لازمه برای ابقای سامانه‌ها و به‌روزرسانی اطلاعات صورت گیرد. روند اعطای پرونده‌های ساختمانی و املاک به‌طور کلی در شهرداری دستی و بدون سامانه الکترونیکی است و این امر بستر بروز فساد به‌ویژه در بحث واگذاری املاک را فراهم می‌آورد A20».

هشتمین مضمون شناسایی شده که یکی از بسترهای تسهیلگر بروز فساد اداری در شهرداری تهران به‌شمار می‌آید نظام معیشتی آسیب‌پذیر است.

«نظام پرداخت حقوق نه عقلی، نه علمی و نه عادلانه است. بسیاری از کارهای سازمان را کارمندان رده‌های میانی شکل می‌دهند و دریافتی آن‌ها متناسب با حجم کاری‌شان نیست. در مقابل مدیران که حجم کاری آن‌ها به‌نسبت پایین‌تر است از حقوق و مزایای زیادی برخوردارند. این سیستم نادرست بستر بروز فساد را برای کارکنان میانی فراهم می‌کند A21».

«اگر دستمزد شایسته و متناسب با فعالیت افراد وجود نداشته باشد رعایت اصول اخلاقی را نیز نمی‌توان انتظار داشت. باید منطقی میان نظام دریافت و فعالیت وجود داشته باشد. بسیاری از کشورهای جهان از این راه توانسته‌اند فساد را کنترل کنند A25».

نهمین مضمون شناسایی شده درباره بروز فساد اداری در شهرداری تهران عادی‌سازی شده است. مبتنی بر رویکرد بی‌سازمانی در شرایط اختلال، قوانین و مقررات وجود دارند، اما عمل براساس آن‌ها یا پاداش تعیین شده را تأمین نمی‌کند یا سبب مجازات می‌شود. در چنین شرایطی فساد به‌هتجر تبدیل می‌شود و اگر افراد براساس الگوی رفتاری مبتنی بر تخلف عمل نکنند با نوعی مشکل یا به تعبیری مجازات انجام‌نشده روند اداری‌شان مواجه می‌شوند.

«مواجهه طولانی مدت ارباب‌رجوع با روندهای فسادزا او را به نقطه عادی‌شدن می‌رساند. در چنین شرایطی دیگر برای آن مشتری یا ارباب‌رجوع پرداخت رشوه برای انجام‌شدن کارش کار عجیبی نیست و در این شرایط دیگر حساسیتی به آن ندارد A5».

«مفسدان و عاملان بروز فساد فشاری را از جانب مردم دریافت نمی‌کنند. همچنین روند کند و بی‌اثر کنترل‌های بیرونی سبب عادی‌شدن بروز فساد شده است A29».

نظام مالی مستعد فساد دهمین مضمون است. شکل‌گیری فساد در شهرداری تهران بیش از هر نقطه دیگری از حوزه‌های مالی و اطلاعاتی بروز می‌کند که ناشی از ضعف ساختار منسجم و علمی حاکم بر این عرصه‌هاست و در سایه نبود سامانه‌های جامع و فراگیر اطلاعاتی امکان بروز فساد فراهم شده است.

«بیشتر آمار و ارقام مالی ارائه‌شده با آنچه در حقیقت وجود دارد اختلاف فاحشی دارند و این اختلاف چیزی جز فساد نیست A5».

«وضعیت مالی شهرداری تهران بسیار پیچیده است و سازمان‌دهی مناسبی ندارد؛ برای مثال بسیاری از پروژه‌های ناتمام پیش‌بینی مالی دقیقی ندارند A9».

«بسیاری از واگذاری‌هایی که در چند سال اخیر رخ داده است، بدون حساب و کتاب و حتی بدون گزارش و پیگیری بوده است. این‌ها همه فساد هستند A16».

۶. بحث و نتیجه‌گیری

به‌منظور پاسخ به سؤالات پژوهش مبنی بر مهم‌ترین شاخص‌های بروز فساد اداری در شهرداری می‌توان سه شاخص کلی برای فساد را از محتوای مصاحبه‌ها به‌دست آورد که عبارت‌اند از: تضییع حقوق شهروندان، تخلف از قوانین و هدررفت منابع. به‌منظور پاسخ‌گویی به سؤال گونه‌ها و ابعاد فساد اداری در شهرداری تهران و مصادیق آن باید گفت مواردی مانند سوءاستفاده از موقعیت در راستای تحقق منافع شخصی، رعایت‌نکردن قانون، امضاهای طلایی برای اشخاص، صدور مجوزهای غیرقانونی، ثبت‌نکردن شفاف مرادوات مالی، تبنای میان مدیران و پیمانکاران و ناظران و پیمانکاران، تخلف در صدور مجوز ساخت‌وسازها، هدردادن منابع و اموال شهرداری در روند

طرح‌های تحقیقاتی، فساد در واگذاری پروژه‌های کلان عمرانی و خدماتی، دیر وصول شدن مطالبات و تسویه حساب‌های پرداختی و دریافتی و پارتی‌بازی در استخدامی‌ها و انتصابات، مواردی از فساد هستند.

به‌منظور پاسخ به سؤال اصلی پژوهش مبنی بر مهم‌ترین زمینه‌های تسهیلگر فساد اداری در شهرداری تهران باید گفت در جریان مصاحبه‌ها، کدگذاری و تجزیه و تحلیل‌های صورت‌گرفته ده زمینه اصلی شناسایی شد. مضامین شناسایی‌شده که زمینه‌ساز بروز فساد اداری در شهرداری هستند، همگی حول محور یک مفهوم کلی‌تر گرد هم می‌آیند که بستر مناسبی را برای بروز این زمینه‌های ده‌گانه ایجاد کرده است و آن مفهوم «ساختار سازمانی فسادزا» است. این مفهوم در نهایت سبب ایجاد نوعی فرهنگ فساد در سازمان شهرداری تهران شده است که نتیجه آن بازتولید فساد در بستر سازمانی شهرداری تهران است؛ در نتیجه شکل‌گیری چنین فرهنگ سازمانی و ساختاری شاهد چرخه‌ای از بازتولید فساد خواهیم بود که جز با اصلاحات ساختاری خرد و کلان در بدنه نظام اداری شهرداری نمی‌توان با آن مقابله کرد. حتی کسانی که خود مرتکب چنین رفتارهایی می‌شوند، در نهایت قربانی شرایطی هستند که آن‌ها را احاطه کرده است. در تبیین نتایج پژوهش حاضر می‌توان به این نکته اشاره کرد که بستر و مامن فساد اداری، نظام اداری کشور و اداره امور دولتی و به‌طور خاص متناسب با مورد مطالعه پژوهش ساختار اداری شهرداری تهران است. تردیدی نیست وقتی در جامعه‌ای که تأمین اجتماعی و امید به داشتن آینده روشن اقتصادی و مالی برای افراد جامعه وجود ندارد، به‌جای تأمین اجتماعی، خودتأمینی پدید می‌آید و برای رسیدن به آن چون روش‌های صحیح دستیابی به تأمین اجتماعی وجود ندارد، از شیوه‌های نادرست استفاده می‌شود.

دربارۀ زمینه‌های شناسایی‌شده مؤثر بر فساد اداری در شهرداری تهران می‌توان اذعان کرد که در زمینه نظام‌های کنترل و نظارت همانند نتایج بسیاری دیگر از پژوهش‌ها می‌توان دید اگر کنترل و نظارت به‌شکلی صحیح انجام نشود، مانند ویروس پخش می‌شود؛ زیرا اگر فردی در سطح پایین‌تر در سلسله‌مراتب سازمانی از خطا و فساد هم‌کارش بگذرد، افراد دیگر چه در سطح پایین، چه در لایه‌های بالاتر سازمانی، به‌مرور زمان با دیدن این مسئله به‌نوعی الگوبرداری می‌کنند و رویه ناصحیح را نوعی الگوی صحیح می‌پندارند. درواقع وقتی این اتفاق می‌افتد سازمان فاسد می‌شود؛ زیرا نوعی فرهنگ سازمانی منفی ایجاد می‌شود. همچنین به‌نظر می‌رسد حقوق پرداختی به کارکنان در ازای انجام خدمات دولتی در حال حاضر جواب‌گوی مخارج کارمند دولتی نیست؛ از این‌رو موجب می‌شود برخی کارکنان برای تأمین هزینه‌های معمول زندگی خود اعمالی را که به‌طور عمده مصداق فساد هستند، مرتکب شوند. نکته مهم دیگری که وجود دارد این است که در نظام اداری واحدهای اداری معمولاً با تعداد زیادی از قوانین و مقررات غیرواقعی یا غیرضروری مواجه هستند و ابهامات موجود در رویه‌های اداری و سازمانی و استانداردهای جاری کار امکان هرگونه تصمیم و اقدامات خودسرانه‌ای را به مدیران و کارگزاران آن‌ها می‌دهد. به‌علاوه، فرایندهای پیچیده و چند لایه امور اداری نیز عامل تشویق مراجعان به پیشنهاد رشوه برای تسریع کار هستند. از طرفی حقوق ناکافی کارکنان سبب کاهش تدریجی مقاومت آنان و فرهنگ عمومی دیگر همکاران مبنی بر پذیرفتن تخلفاتی می‌شود که زمینه‌ساز فساد هستند.

در نظام اداری شهرداری، انتصاب پست‌های سازمانی بر مبنای رابطه‌گرایی، پارتی‌بازی یا رشوه به‌صورت امری نه‌چندان غریب درآمده است و تبانی بین افراد متمول، سیاست‌مداران و عوامل بروکراسی اداری برای عبور از فیلترهای نظام اداری، جریانی به‌نسبت پذیرفته‌شده است. مجموعه این عوامل وضعیت خاصی در سازمان شهرداری تهران ایجاد کرده است که نتیجه آن بروز و تداوم فساد اداری در این سازمان و بسیاری از واحدهای تابعه آن شده است. بی‌شک هرگونه تلاش برای مبارزه، کنترل و کاهش فساد اداری در شهرداری تهران با وجود چنین ساختاری راه به جایی نمی‌برد و هرگونه اقدام اجرایی در زمینه مبارزه با فساد نیازمند اصلاح ساختاری به‌ویژه درباره نقش سامانه‌های اطلاعاتی و قوانین موجود در سازمان است.

مأخذ مقاله: مستخرج از رسالهٔ دکتری نویسنده سوم با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی فساد اداری در شهرداری تهران»، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی دانشگاه خوارزمی تهران. در مقاله تعارض منافی وجود ندارد.

۷. منابع

- آقازاده، فتاح، عابدی جعفری، حسن، طاهرپور کلانتری، حبیب‌اله و زرنیدی، سعید (۱۳۹۷). تدوین مدل علی بروز فساد اداری در مناطق شهرداری، فرایند مدیریت و توسعه، ۳۱(۳): ۳-۴۸. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.17350719.1397.31.3.1.6>
- اشتراوس، آنسلم و کرین، جولیت (۱۳۹۰). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریهٔ زمینه‌ای، ترجمهٔ ابراهیم افشار، تهران: نشرنی.
- امیری، مجتبی، نرگسیان، عباس، و بحری رودپشتی، الناز (۱۳۹۴). سنجش سلامت و فساد اداری در شهرداری تهران، مطالعات رفتار سازمانی، ۴(۴): ۶۵-۹۶.
- تاج‌الدین، بهشته و اجاقی، حسین (۱۳۹۲). راهکارهای برون‌رفت از چالش فساد اداری در شهرداری تهران با استفاده از دو رویکرد ساختاری و فرایندی. فصلنامهٔ دانش ارزیابی، ۱۷: ۵-۲۶.
- حاجیانی، ابراهیم، رضایی، علی‌اکبر و فلاح‌زاده، عبدالرسول (۱۳۹۱). اعتماد اجتماعی به مدیریت شهری و عوامل مؤثر بر آن، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱(۲): ۵۵-۹۰. <https://doi.org/10.22059/jisr.2012.36556>
- حقیقتیان، منصور، دوله، معصومه، طعیمه‌پور، ایمان و دوله، فاطمه (۱۳۹۵). رابطهٔ بین تعهد سازمانی و گرایش به فساد اداری بین کارکنان شهرداری تهران، رفاه اجتماعی، ۱۶(۶۱): ۴۷-۷۶. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2563-fa.html>
- رابرتسون، یان (۱۳۷۴). درآمدی بر جامعه. ترجمهٔ حسین بهروان. مشهد: به نشر (آستان قدس رضوی).
- رابینگتون، ارل و واینبرگ، مارتین (۱۳۸۲). رویکرد هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی، ترجمهٔ رحمت‌الله صدیق سروستانی، تهران: دانشگاه تهران.
- رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۶). سرطان اجتماعی فساد، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- زاهدی، شمس‌السادات، محمدنی، سینا و شهبازی، مهدی (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر کاهش فساد اداری (مطالعهٔ موردی): در شهرداری تهران، مدیریت فرهنگ سازمانی، ۷(۲۰): ۲۹-۵۵. https://jomc.ut.ac.ir/article_22979.html
- عابدی جعفری، حسن، طاهرپور، حبیب‌الله، زرنیدی، سعید و آقازاده، فتاح (۱۳۹۸). شناسایی عوامل فردی مؤثر بر تمایل به فساد اداری در شهرداری تهران. مطالعات رفتار سازمانی، ۸(۱): ۴۹-۷۴. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23221518.1398.8.1.3.4>
- عباس‌زاده واقفی، شیرین‌السادات، دلخواه، جلیل و فروزنده دهکردی، لطف‌اله (۱۳۹۶). شناسایی علل بومی بروز فساد اداری: مورد مطالعه شهرداری تهران، دانش حسابرسی، سال ۱۷، شمارهٔ ۶۸: ۵-۴۰. <http://danesh.dmk.ir/article-1-1618-fa.html>
- علاء‌الدینی، پویا و پورمیرغفاری، مریم‌سادات (۱۳۹۷). مدیریت محله و شورایاری در تهران: ارزیابی حکمروایی شهری در حسن‌آباد زرگنده، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱۷(۱): ۲۵-۵۲. <https://doi.org/10.22059/jisr.2018.207350.356>
- فردوسی‌پور، امیره (۱۳۹۳). شناسایی منافع فساد اداری در ایران (مطالعهٔ موردی: شهرداری تهران)، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشکدهٔ مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس.
- فیض‌آبادی، حوریه و علائی، سعید (۱۳۹۷). تأثیر شفافیت سازمانی بر فساد اداری با تأثیرات متقابل اعتماد سازمانی در مراکز درمانی شهرداری تهران، فصلنامهٔ مدیریت بهداشت و درمان، ۹(۳): ۴۷-۵۳. <https://jhm.srbiau.ac.ir/>
- کوزر، لوئیس و روزنبرگ، برنارد (۱۳۸۵). نظریه‌های بنیادی جامعه‌شناسی، ترجمهٔ فرهنگ ارشاد. تهران: نشرنی.
- گراف، خیالت، واخنا، پیتر، و فون مارافیک، پتریک (۱۳۹۴). چشم‌اندازهای نظری فساد، ترجمهٔ هانیه هژیرالساداتی و همکاران. تهران: آگاه.

- Abaszade Vaghefi, Sh., Delkhah, J., & Frozande Dehkourdi, L. (2017). Identifying local causes of administrative corruption: The case study of Tehran municipality. *Journal of Audit Science*, 17(68), 5-40. <http://danesh.dmk.ir/article-1-1618-fa.html> (In Persian)
- Abedi Jafari, H., Taherpour Kalantari, H., Zarandi, S., & Aghazadeh, F. (2019). Identifying the individual factors affecting the tendency to corruption in Tehran municipality. *Organizational Behavior Studies Quarterly*, 8(1), 49-74. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221518.1398.8.1.3.4> (In Persian)
- Aghazadeh, F., Abedi Jafari, H., Taherpour-Kalantari, H., & Zarandi, S. (2018). Developing a Causal Model of Administrative Corruption in Tehran Municipality Regions. *JMDP*, 31(3), 3-48. <http://jmdp.ir/article-1-3092-fa.html> (In Persian)
- Alaeddini, P., & Pourmirghaffari, M. S. (2018). Tehran's neighborhood management and sub-councils: assessing urban governance in Hassan-Abad-e Zargandeh. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 7(1), 25-52. <https://doi.org/10.22059/jisr.2018.207350.356> (In Persian)
- Amiri, M., Nargesian, A., & Bahri Roodposhti, E. (2016). Assessing organizational integrity and corruption degree in Tehran Municipality. *Organizational Behavior Studies Quarterly*, 4(4), 65-96. http://obs.sinaweb.net/article_18881.html (In Persian)
- Batzilis, D. (2019). Electoral competition and corruption: Evidence from municipality audits in Greece. *International Review of Law and Economics*, 59, 13-20. <http://dx.doi.org/10.1016/j.irl.2019.04.003>
- Coser, L. A., & Rosenberg, B. (2006). *Sociological theory: A book of reading*. Translated by: F. Ershad. Tehran: Ney publications. (In Persian)
- Ferdosipour, A. (2015). Exploring administrative corruption causes in Iran: Case study Tehran municipality. *Thesis Submitted in the Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Art (M.A.) in Public Administration*. Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (In Persian)
- Feyzabadi, H., & Alaei, S. (2018). The Effect of organizational transparency on administrative corruption with the interaction of organizational trust in the health centers of the municipality of Tehran. *Journal of Healthcare Management*, 9(3), 47-53. <https://jhm.srbiau.ac.ir/> (In Persian)
- Giommoni, T. (2021). Exposure to corruption and political participation: Evidence from Italian municipalities. *European Journal of Political Economy*, 68: 1-31. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2021.102000>
- Graaf, G. D., Maravic, P. V., & Wagenaar, P. (2015). *The good cause: Theoretical perspectives on corruption*, Translated by: Hajirosadati, H. et al. Tehran: Agah publications. (In Persian)
- Hajiani, E., Rezayi, A., & Falahzadeh, M. (2012). Social confidence in urban management and the factors affecting it. *Social Studies and Research Quarterly*, 1(2), 55-90. (In Persian)
- Haqiqatian, M., Dawleh, M., Toamehpour, I., & Dawleh, F. (2016). The relationship between organizational commitment and attitude to corruption among municipal Staff of Tehran Province. *Refahj*, 16(61), 47-76. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2563-fa.html> (In Persian)
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Msanya, D. B. (2015). Effects of corruption on the economic development in Tanzania: Case study of Kigoma-UJJI municipality, *Master's Degree*, Interuniversity Institute of Social Development and Peace. <http://hdl.handle.net/10234/147386>
- Pellegrini, L., Gerlagh, R. (2004). Corruption's effect on growth and its transmission channels. *KYKLOS Journal*, 57(3), 429-456. <https://doi.org/10.1111/j.0023-5962.2004.00261.x>
- Rafipoor, F. (2007). *Corruption in Iran*. Tehran: Sahami Enteshar Publications. (In Persian)
- Robertson, I. (1995). *Society: A Brief introduction*, Translated by: H. Behravan. Mashhad: Beh Nashr publications. (In Persian)
- Rubington, E., & Weinberg, M. S. (2003). *The study of social problems: Seven perspectives*. Translated by: R. Sedighe Sarvestani. Tehran: University of Tehran Press. (In Persian)
- Sabilika, M. S. (2012). Evaluating the efficacy of anti-corruption measures in the procurement system: A case study of Marondera municipality in Mashonaland east of Zimbabwe. *Master's Degree*. Faculty of management and commerce, University of Fort Hare.
- Strauss, A. L., & Corbin, A. (2011). *Basics of qualitative research: grounded theory procedures and techniques*. Translated by: E. Afshar. Tehran: Ney publications. (In Persian)

- Tajedin, B., & Ojaghi, H. (2013). The solutions of escape from office corruption challenges in Tehran Municipality using both structure and process- oriented approaches. *Knowledge of Assessment Quarterly*, 17, 5-26. <https://www.magiran.com/volume/88231> (In Persian)
- Zahedi, Sh., Mohammad Nabi, S., & Shahbazi, M. (2010). Studying of Factors Affecting Reduce Administrative Corruption (Case Study in Tehran Municipality). *Organizational Culture Management*, 7(20), 29-55. https://jomc.ut.ac.ir/article_22979.html (In Persian)